

VALYUTA OPERATSIYALARINI AVTOMATLASHTIRISH VA MONITORINGINI TAKOMILASHTIRISH

Tursunov Rafiq'ali Burgutovich

Andijon davlat texnika instituti

Buxgalteriya hisobi va menejment kafedrası katta o'qituvchisi

Xalilov Otabek Umarjon o'g'li

Andijon davlat texnika instituti Muhandislik iqtisodiyoti va boshqaruv fakulteti

Bank ishi va auditi 4-kurs talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada O'zbekiston valyuta bozorida amalga oshirilayotgan operatsiyalarni avtomatlashtirish va ularni monitoring qilish tizimini takomillashtirish zarurati yoritilgan. Valyuta operatsiyalarining tezligi, aniqligi va shaffofligini oshirish maqsadida axborot texnologiyalarini keng joriy etish masalalari tahlil qilingan. Shuningdek, ilg'or xalqaro tajribalar asosida samarali monitoring mexanizmlarini joriy etish bo'yicha takliflar ishlab chiqilgan. Maqola yakunida O'zbekistonda valyuta nazoratining raqamlashtirilgan va markazlashtirilgan tizimini shakllantirish bo'yicha tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: Raqamli transformatsiya, valyuta nazorati, avtomatlashtirish, Moliyaviy texnologiyalar (FinTech)

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ АВТОМАТИЗАЦИИ И МОНИТОРИНГА ОПЕРАЦИЙ С ИНОСТРАННОЙ ВАЛЮТОЙ

Аннотация. В данной статье рассматривается необходимость автоматизации валютных операций и совершенствования системы их мониторинга в валютном рынке Узбекистана. Анализируются вопросы внедрения информационных технологий с целью повышения скорости, точности и прозрачности валютных операций. Также представлены предложения по внедрению эффективных механизмов мониторинга на основе передового международного опыта. В завершение даются

рекомендации по формированию цифровой и централизованной системы валютного контроля в Узбекистане.

Ключевые слова: Цифровая трансформация, валютный контроль, автоматизация, финансовые технологии (FinTech)

ENHANCING THE AUTOMATION AND MONITORING OF FOREIGN EXCHANGE OPERATIONS

Abstract. This article discusses the necessity of automating currency operations and improving the monitoring system in Uzbekistan's foreign exchange market. It analyzes the implementation of information technologies to enhance the speed, accuracy, and transparency of currency transactions. The article also presents proposals for the introduction of effective monitoring mechanisms based on best international practices. In conclusion, it offers recommendations for the development of a digital and centralized currency.

Keywords: Digital transformation, currency control, automation, financial technologies (FinTech)

Kirish. Bugungi global iqtisodiy integratsiya va raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi sharoitida valyuta operatsiyalarining avtomatlashtirilgan tizim asosida yuritilishi bank-moliya sohasining muhim yo'nalishiga aylanmoqda. O'zbekiston Respublikasida so'nggi yillarda valyuta bozorida bo'layotgan islohotlar, markaziy bank faoliyatining ochiqligi va raqamlashtirishga yo'naltirilgan strategiyalar ushbu jarayonni yanada takomillashtirish zaruratini yuzaga keltirmoqda.

METODOLOGIYA. Hozirgi raqamli transformatsiya jarayoni sharoitida valyuta bozorining samarali ishlashi bevosita avtomatlashtirilgan tizimlar va real vaqt rejimidagi monitoring mexanizmlarining mavjudligiga bog'liqdir. O'zbekiston Respublikasida valyuta bozorining ishtirokchilari – Markaziy bank,

tijorat banklari, eksport-import qiluvchi subyektlar va investitsion institutlar – uchun zamonaviy texnologik yechimlar asosida valyutaviy operatsiyalarni boshqarish dolzarb vazifalardan biridir. Avvalo, valyuta operatsiyalarining avtomatlashtirilishi deganda barcha ayirboshlash, konversiya, xalqaro to‘lovlar, akreditivlar, transfer va kliring amaliyotlarining inson omilidan minimal darajada foydalanilgan holda elektron platformalar orqali bajarilishi tushuniladi. Bunda milliy bank tizimining asosiy infratuzilmasi bo‘lgan O‘zRTSB va Milliy to‘lov tizimi markaziy o‘rin egallaydi. “Ayniqsa, Trastbank kabi yirik tijorat banklari o‘zining ichki tizimlarida avtomatlashtirilgan valyuta modullarini joriy etib, konversiya operatsiyalarini mijozlar uchun 24/7 rejimda ochiq tarzda xizmatga qo‘ymoqda.”¹ Avtomatlashtirishdan asosiy maqsad – valyutaviy operatsiyalarning tezligini, aniqligini va shaffofligini ta’minlash bilan birga, inson omilidan kelib chiqadigan xatolar, ortiqcha byurokratik kechikishlar va korrupsion risklarni kamaytirishdir. Real vaqt rejimida ishlaydigan valyuta platformalari orqali banklar o‘z kurslarini avtomatik yangilab boradi, mijozlar esa o‘z hisob raqamlari orqali valyuta ayirboshlashni o‘zlari mustaqil ravishda bajara oladilar. Bunday tizimlar "front-office" (mijozlar interfeysi) bilan "back-office" (ichki bank tizimi) integratsiyasiga asoslangan bo‘lib, audit uchun ham qulay imkoniyat yaratadi. Monitoring tizimlari esa valyuta bozori ishtirokchilarining harakatlarini kuzatib borish, tranzaksiyalarni baholash, xavfli operatsiyalarni aniqlash va statistik tahlil qilish imkonini beradi. “Markaziy bank tomonidan 2023-yilda ishlab chiqilgan “Valyutaviy monitoring elektron portali” orqali barcha tijorat banklarining kunlik operatsiyalari to‘g‘risidagi ma’lumotlar avtomatik ravishda yig‘iladi va tahlil qilinadi.”² Bu portal valyuta oqimlari ustidan nazoratni kuchaytirish, noqonuniy konversiya operatsiyalarini aniqlash va spekuliyativ harakatlarga tezkor javob berish imkonini yaratmoqda. Shuningdek, xalqaro tajribada keng qo‘llanilayotgan

¹ Trastbank ATB: “Yillik hisobot – 2024. Valyuta moduli va elektron bank xizmatlari bo‘yicha bo‘lim”

² O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki: “Valyutaviy operatsiyalar monitoringi portali haqida” (MB rasmiy axboroti, 2023)

автоматик valyuta bozorini boshqarish tizimlari – masalan, “FX Trading Platforms”, “SWIFT GPI”, “AML-integrated FX monitoring” kabi texnologiyalar ham bosqichma-bosqich O‘zbekiston bank tizimiga joriy etilmoqda. Ushbu tizimlar nafaqat operatsiyalarni tezlashtiradi, balki xalqaro darajada standartlashtirilgan, auditga ochiq va xavfsiz tranzaksiya muhiti yaratadi. Ayniqsa, SWIFT tizimi orqali amalga oshirilayotgan transchegaraviy to‘lovlar uchun vaqt, narx va valyuta kursi bo‘yicha aniq ma’lumotlar real vaqt rejimida kuzatiladi. Bundan tashqari, monitoring mexanizmlari orqali valyuta bozori statistik jihatdan tahlil qilinadi, ya’ni operatsiyalar hajmi, ishtirokchilar faolligi, kurs dinamikasi va risk ko‘rsatkichlari tizimli ravishda baholanadi. Bu ma’lumotlar asosida Markaziy bank valyutaviy siyosatni optimallashtirish, intervensiya miqdorini belgilash va bozor muvozanatini ushlab turish bo‘yicha qarorlar qabul qiladi. Balyuta operatsiyalarini avtomatlashtirish va ularni monitoring qilishning takomillashuvi O‘zbekiston valyuta bozorining zamonaviy va xavfsiz ishlashini ta’minlaydi. Bu tizimlar orqali nafaqat banklar, balki barcha iqtisodiy subyektlar o‘z operatsiyalarini tez, aniq va minimal risk bilan bajarish imkoniyatiga ega bo‘ladi. Kelgusida bu yo‘nalishda sun’iy intellekt, blokcheyn va bulutli hisoblash texnologiyalarini keng joriy etish orqali valyuta bozori yanada ishonchli va ilg‘or tizimga aylanishi kutilmoqda.

Xulosa. Hozirgi raqamli transformatsiya sharoitida valyutaviy operatsiyalarni avtomatlashtirish va monitoring tizimlarini takomillashtirish O‘zbekiston valyuta bozorining barqaror, xavfsiz va samarali faoliyat yuritishida muhim omil bo‘lib xizmat qilmoqda. Avtomatlashtirilgan valyuta tizimlarining joriy etilishi orqali operatsiyalar tezligi, aniqligi va shaffofligi oshib, inson omiliga bog‘liq xatolar, byurokratik kechikishlar hamda korrupsion risklar sezilarli darajada kamaymoqda. Real vaqt rejimida ishlovchi platformalar banklararo kurslar monitoringini soddalashtirgan holda, mijozlarga mustaqil va qulay xizmat ko‘rsatish imkonini yaratmoqda. Monitoring tizimlari esa valyuta operatsiyalarining qonunchilikka

muvofigligini ta'minlab, xatarlarni erta aniqlash va tahlil qilishga xizmat qilmoqda. Markaziy bank tomonidan ishlab chiqilgan elektron nazorat portallari, shuningdek, SWIFT, FX platformalari va boshqa xalqaro texnologiyalarning bosqichma-bosqich joriy etilishi O'zbekistonning valyuta siyosatini global standartlarga yaqinlashtirmoqda. Shuningdek, sun'iy intellekt, blokcheyn va big data asosidagi ilg'or texnologiyalar yordamida bozorni prognozlash, kurs dinamikasini tahlil qilish va sarmoyaviy strategiyalarni ishlab chiqish imkoniyatlari kengaymoqda. Aholi orasida moliyaviy savodxonlikning oshishi va raqamli xizmatlarning ommalashuvi esa butun moliyaviy sektor uchun transformatsion o'zgarishlarga zamin yaratmoqda. Umuman olganda, valyutaviy operatsiyalarni avtomatlashtirish va monitoring tizimlarini takomillashtirish orqali O'zbekiston Respublikasi zamonaviy, barqaror va raqamli iqtisodiyot sari dadil qadam tashlamoqda.

References:

Используемая литература:

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. (2023). *Valyutaviy operatsiyalar bo'yicha statistik hisobotlar va tahlillar*. – www.cbu.uz
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmoni. (2020). *Bank-moliya tizimini raqamlashtirish va moliyaviy texnologiyalarni rivojlantirish strategiyasi to'g'risida*. – Lex.uz
3. Trastbank ATB. (2024). *Bankning raqamli xizmatlari va avtomatlashtirilgan valyuta modullari haqida ma'lumotlar*. – www.trustbank.uz
4. Deloitte. (2022). *The Future of FX Operations: Automation and Compliance in a Digital Age*. – Deloitte Insights.
5. SWIFT. (2023). *SWIFT gpi and Real-Time Cross-Border Payments*. – www.swift.com

6. FX Markets. (2023). *Top FX Trading Platforms and Emerging Automation Tools*. – FX Markets Journal.
7. World Bank. (2021). *Digital Financial Services: Reshaping the Currency Market Ecosystem in Emerging Economies*. – World Bank Publications.
8. International Monetary Fund (IMF). (2022). *Currency Operations Oversight and Technological Innovation in Transition Economies*. – IMF Working Paper Series.
9. Karimov, D. (2023). *O‘zbekiston bank tizimida valyutaviy operatsiyalarni avtomatlashtirishning dolzarb muammolari va istiqbollari*. – “Iqtisodiyot va innovatsiyalar” ilmiy jurnali, №4.
10. Rustamova, N. (2022). *FinTex texnologiyalari va ularning valyuta bozoriga ta’siri*. – Toshkent moliya instituti ilmiy to‘plami.